

Людмила СИДОРЧУК,
викладачка предметів «Українська мова»
та «Українська література»

Професійного політехнічного коледжу міста Житомира

Методична розробка уроку з української мови на тему: «Правопис префіксів і суфіксів»

Мета уроку:

- розширити знання здобувачів освіти про значення морфем у слові;
- вчити знаходити префікси та утворювати нові слова з їх допомогою;
- ознайомити з правописом суфіксів та їх роллю у формуванні нових слів;
- формувати орфографічні навички, розвивати логічне мислення та пам'ять;
- виховувати уважність до мовних особливостей.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання: мультимедійна система, підручник, презентація, карти пам'яті, роздатковий матеріал, інтерактивні посилання.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мова – це живий організм, у якому кожен елемент виконує свою важливу роль. Сьогодні ми зануримося у світ морфем, щоб зрозуміти, як префікси й суфікси змінюють значення слів, надають їм нових відтінків і допомагають творити мову.

Цей урок – не просто про правила, а про можливість глибше усвідомити силу слова. Вміння правильно використовувати морфеми допоможе вам не тільки вдосконалити письмо, а й розширити мовленнєвий запас, розвинути логіку й уважність.

Будьте допитливими, аналізуйте, експериментуйте зі словами – і нехай кожне нове знання стане для вас ще одним кроком до майстерного володіння рідною мовою!

Бажаю вам успіхів і натхнення!

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ УРОКУ

На сьогоднішньому уроці нам надається можливість продовжити розвивати ключові та предметні компетентності з правопису префіксів та суфіксів, вдосконалювати навички вміло застосовувати свої знання на практиці. Також ми продовжимо готуватися до НМТ. Скористайтесь цією нагодою. Записуємо число і тему уроку (слайд 1).

IV. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ.

Правопис префіксів і суфіксів не нова для вас тема, такі теми вивчаються у попередніх класах.

Бесіда (слайд 2).

- Що таке морфема? Які її види існують?
- Що таке корінь слова?
- Яку роль виконують префікси й суфікси?

V. ВИВЧЕННЯ НОВОЇ ТЕМИ

Префікс – частина слова, що стоїть перед коренем і надає слову нового лексичного чи граматичного значення (слайд 3).

Завдання. Користуючись підручником (с. 113-114) або картою пам'яті (додаток 2), запишіть на картках пропущені слова в тексті (додаток 1).

- У префіксах _____, _____ завжди буква з.
- У словах **прізвище, прізвисько, прірва** вживається префікс _____.
- Префікс _____ вживається на позначення збільшеної міри якості.
- Слова із префіксом _____ означають наближення, приєднання, неповноту дії та ознаки.
- Префікс **с** пишеться перед літерами _____.
- Префікси **а-, анти-, архі-, дис-, екс-** є _____.

Робота в групах.

Завдання.

1. Розгляньте хмару слів (додаток 3) і випишіть 10 слів у дві колонки:

- ✓ із вставленою буквою **з**;
- ✓ із вставленою буквою **с**.

Якщо ви правильно виконали завдання, то з останніх букв записаних слів з літерою **З** складеться слово.

Ключ: СЛАВА.

2. Розгляньте хмару слів (додаток 4) і випишіть 10 слів у дві колонки:

- ✓ із вставленою буквою **з**;
- ✓ із вставленою буквою **с**.

Якщо ви правильно виконали завдання, то з останніх букв записаних слів з літерою **З** складеться слово.

Ключ: УКРАЇНІ.

3. Розгляньте хмару слів (додаток 5) і випишіть 10 слів у дві колонки:

- ✓ із вставленою буквою **и**;
- ✓ із вставленою буквою **е**.

Якщо ви правильно виконали завдання, то з останніх букв записаних слів з літерою **И** складеться слово.

Ключ: ГЕРОЯМ.

4. Розгляньте хмару слів (додаток 5) і запишіть 10 слів у дві колонки:

- ✓ із вставленою буквою **и**;
- ✓ із вставленою буквою **е**.

Якщо ви правильно виконали завдання, то з останніх букв записаних слів з літерою **И** складеться слово.

Ключ: СЛАВА.

Завдання. Виконайте інтерактивні завдання за посиланням: сортування за групами, перетягніть кожний з елементів у правильну групу:

<https://wordwall.net/uk/resource/55207040/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%84%D1%96%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B2>

Завдання. Користуючись картою пам'яті (додаток 2) або підручником (с. 114), від запропонованих слів утворіть за допомогою префіксів **з-, (зі-, с-), роз-, (розі-), без-, по-** нові слова. **Запишіть** кожне слово разом з іменником, з яким воно вживається.

Робити, класти, рвати, гнати, слати, йти, аміачний, платити, фотографувати.

Складіть речення з одним із утворених словосполучень.

У нашій мові чимало слів з іншомовними префіксами. Їх пишемо разом (слайд 4, 5).

Завдання «Хто більше?». Продовжити ряди слів з іншомовними префіксами (додаток 1).

Анти-	Антибіотик, антидронові, _____.
Де-	Деградація, демократичний, _____.
Архі-	Архієпископ, архіважливий, _____.
Дис-	Дискомфорт, дискримінація, _____.
Контр-	Контрнаступ, контрудар, _____.
Супер-	Суперзірка, супермодний, _____.

Завдання. Перегляньте відео за посиланням: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Ukrainian-language-10th-grade+2020/courseware/d888522e073b4cfc8baa2b3edd79beef/a0a99460a180491aaafdbffb99c3d771/?child=first>

Суфікс – частина слова після кореня, яка надає слову нового значення або змінює його граматичну форму (слайд 6).

Завдання. Запишіть слова, вставляючи на місці крапок потрібні літери. Позначте суфікси.

Шовк...вий, пальт...вий, шарж...вий, морж... вий, бат...чко, кач...чка, пол...чко, син...ватий, коричн...ватий, сір...ватий, тісн...ватий, велик...ватий, марин...ваний, консерв...ваний, запрограм...ваний, викон...ваний, мереж...во, пал...во, мар...во.

Завдання. Утворіть і запишіть іменники за допомогою суфіксів **-ечк-, -ичк-, -ик** (додаток 1).

Ложка – _____;
полиця – _____;
книжка – _____;
віз – _____;
стежка – _____;
індик – _____;
водиця – _____;
паляниця – _____;
дощ – _____;
річка – _____.

Новий український правопис передбачає вживання фемінітивів – жіночих відповідників назв професій, звань і посад.

Як правильно утворювати українські фемінітиви згідно з новим Правописом?

За допомогою суфіксів **-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-** та інших від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі (слайд 7).

Завдання. Від поданих іменників утворіть назви осіб жіночої статі з суфіксами **-к-; -иц-(я)**.

Модник, авантюрик, інспектор, рятувальник, вокаліст, чарівник, адміністратор, кролівник, апаратник, натураліст.

Завдання. Прочитайте текст професійного спрямування (додаток 1), розкрийте дужки, поясніть орфограми у виділених словах та обґрунтуйте правилами їх написання, за потреби звертаючись до карти пам'яті (додаток 2).

Електрогазозварн(ик/ік) (з/с)’єднує, (з/с)варює елементи металоконструкцій, трубопроводи, деталі машин і механізмів за допомогою (з/с)варювального апарату. (З/с)бирає заготовки конструкцій, (з/с)дійснює їхнє транспорт(уванн/юванн)я в межах робочого місця, налагоджує (з/с)варювальне устаткува(н/ння), (в/у)становлює необхідний режим (з/с)варки, (з/с)дійснює зор(ови)(еви)й контроль швів. Запобігає виник(н/нн)ю напруги і деформацій у виробі. Не можна (під/піді)грівати конструкції та деталі під час плавлення.

VI. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Завдання. Виконайте тестові завдання за посиланням: https://kahoot.it/challenge/05973975?challenge-id=29d8afff-f0b7-4121-96c5-5d6e943e2e8a_1739297300407

VII. ПІДСУМОК УРОКУ

Сьогодні ми з вами зробили важливий крок у вивченні морфем і їхнього впливу на слово. Ви дізналися, як префікси і суфікси змінюють значення слів, і навчилися правильно їх писати. Це знання дуже важливе не тільки для орфографії, але й для глибшого

розуміння структури мови. Спільними зусиллями ми навчилися формувати нові слова і стали уважнішими до мовних особливостей.

Пам'ятайте, що правильно використовувати префікси і суфікси – це важливий крок до грамотності. Завдяки цьому ви зможете краще виражати свої думки, робити мову більш точною та виразною.

Рефлексія:

- Тепер подумайте, які завдання сьогодні були для вас найцікавішими або найскладнішими?
- Чи відчували ви прогрес у своїх знаннях про префікси та суфікси? Поділіться своїми думками про те, як ви можете застосувати отримані знання на практиці.
- Які моменти вам здалися найбільш важливими? Де ви відчуваєте потребу попрактикуватися більше?

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. §30, виконайте вправу 266 (підручник «Українська мова (рівень стандарту) для 10 класу. К. : Генеза, 2018).
2. Написати невеликий текст, де будуть присутні слова з префіксами з- (зі-, с-), пре-, при-, прі- та суфіксами -овий, -чка, -ватий.
3. Підготувати коротке усне пояснення до одного з правил написання префіксів або суфіксів для наступного уроку.

Примітка: презентація та додатки до методичної розробки уроку з української мови на тему: «*Правопис префіксів і суфіксів*» (Людмила СИДОРЧУК, викладачка предметів «Українська мова» та «Українська література» Професійного політехнічного коледжу міста Житомира) – в електронних додатках.

Рецензент: Антоніна ГОЛУБЕНКО, методистка НМК ПТО у Житомирській області